

Mijn leven¹

De geachte uitgever van de Vlaamse uitgave van "Etappenleven te Gent" verzocht mij een biografie te schrijven. In korte trekken zal ik aan deze wens voldoen.

Stuttgart, de heerlijk gelegen hoofdstad van het vroegere koninkrijk Wurtemberg is mijn geboortestad. Ik werd daar de 13^e mei 1890 geboren, als eerste van vijf kinderen. Mijn vader, die het dertiende kind van een Pruisische militair was, was gedurende de tijd van de door Bismarck doorgedreven wet op het socialisme uit zijn vaderland moeten vluchten, daar hij door de aartsreactionaire politie van zijn vaderland als socialistische propagandist op de scherpste wijze vervolgd werd. Mijn moeder, met wie hij in het jaar 1889 huwde te Stuttgart, was de dochter van een democratisch gezinde meesterknecht uit Schwaben. Het Schwabenland, zoals men nu nog Wurtemberg noemt was toen een bij uitstek democratisch land en is het nu nog.

Toen ik zeven jaar oud was, deden mijn ouders mij op de beste school te Stuttgart. Ik leerde zeer gemakkelijk en mijn ouders besloten een leraar van mij te maken. Maar mijn

¹ Dit autobiografisch stukje verscheen als inleiding op het tweede deel van "Etappenleven te Gent", toen Heinrich Wandt reeds wist hoe het eerste deel van zijn werk in Duitsland ontvangen werd, met andere woorden toen hij reeds wist dat het tweede deel van zijn oorlogsherinneringen hem weer vele tientallen processen zou opleveren. De bewerker.

verlangen streefde ernaar om wereldreiziger te worden, alle volkeren te leren kennen en dan weer naar het vaderland terug te keren om daar voor de rechten van het arme volk te vechten, zoals mijn vader het deed.

Van kleins af las ik vele boeken en bladen en toen ik 14 jaar oud was, schreef ik mijn eerste kleine vertellingen voor kinderen, die mij door de grootste krant van Stuttgart, namelijk het "Stuttgarter Tageblatt" afgekocht werden om daarin te verschijnen.

Toen ik 16 jaar oud was verloor ik mijn goede moeder. Ik werkte juist als metsers, want ik wilde voorlopig architect worden om een beroep te hebben, dat mij in staat zou stellen om mijn brood te verdienen. Maar toen ik als zeventienjarige met goede uitslag het tweede semester van de technische hogeschool beëindigd had, kreeg de lust tot reizen mij opeens met alle geweld te pakken.

Ik zegde mijn vader vaarwel en ging te voet door het Zwarte Woud naar de Elzas. Van daar marcheerde ik verder door heel Frankrijk, Spanje en Portugal. Om mij van het nodige eten en drinken te voorzien werkte ik onderweg als metsers, boerenknecht, kelner, vertaler, wegwijzer, vlootschipper, scheepsknecht, enz. Dat duurde telkens slechts enkele dagen, tot ik genoeg verdiend had om weer een paar weken of zo verder te kunnen reizen. De nachten werden natuurlijk onder de blote hemel doorgebracht, daar deze legerstede niet kostte.

In het begin van het jaar 1908 lukte het mij geëngageerd te worden op een schip en ik vertrok naar Marokko. Daar ik dorst had naar avonturen ging ik mij als vrijwilliger aanmelden in het leger van de sultan Mulay Hafid en vocht tegen de Kabylen, die in dienst van de oude tiran sultan Abdul Aziz stonden.

Gedurende de maand juni 1908 ging ik terug naar Frankrijk en reisde over de Mont Cénis door de Alpen naar Italië. Het ging dwars door dit land, ook Sicilië en Sardinië werden door mij afgereisd. Dan wilde ik van Brindisi per schip naar Constantinopel en naar Egypte. Ik kon mij laten engageren op het schip als zilverkuiser. Maar de dag voor het uitvaren overviel mij de malariakoorts en ik werd doodziek. Ik had reeds vaarwel gezegd aan alles en alle hoop verloren, toen de crisis plots een onverwachte wending nam en ik tegen alle verwachting in toch genas.

Na de genezing overviel mij een morele haarpijn. Ik was reeds juist twee jaar van huis weg en kreeg ineens een vreselijk heimwee naar mijn vader en mijn land. Ik besloot terug te keren en ging over Rome, Genua, Milaan, Venetië, Triest, Laibach, Linz, Wenen, door Oostenrijk en Beieren naar huis. Ik had geen geld mee en ik had geen schoon kostuum aan, doch ik had veel aan mensenkennis gewonnen.

Ik nam al wat ik nog thuis had onder de arm en ging mij te Heschl, een arbeidersvoorstad van Stuttgart, een klein kamertje huren en daar begon ik als vrije schrijver te werken

en propaganda te voeren voor de sociaaldemocratische partij, waarvan ik vanaf mijn 16^e jaar medelid was. Ik verdiende zeer weinig en had veel honger te lijden. Maar na een half jaar was het lot mij gunstig. De wereldberoemde gezellin Clara Zetkin, die mij vanaf mijn kindertijd kende en aan wie ik zeer veel van mijn geestelijke ontwikkeling te danken had, riep mij naar de redactie van het sociaaldemocratische weekblad: "De Gelijkheid". Daarbij werd ik correspondent van de meeste sociaaldemocratische kranten van Duitsland, Oostenrijk en Zwitserland. Ik zat ook in al de belangrijke comités van de Stuttgarter partij en was niettegenstaande mijn jeugd reeds een niet onbelangrijke persoonlijkheid.

In oktober 1912 sloeg echter mijn ongeluksuur. Ik moest soldaat worden, niettegenstaande ik een gloeiende hater van het militarisme was. Mijn geweten wilde alle militaire dienst weigeren. Maar daar echter het grootste gedeelte van mijn partijgenoten in een dergelijke dienstweigering een grote misdaad tegen het Duitse vaderland zagen en de gevolgen van een weigering voor mijn vader erg zouden geweest zijn, liet ik mijn plan, om naar het buitenland te gaan, schieten, en ik werd tandenknarsend soldaat.

Daarbij heb ik verschrikkelijke dagen doorgemaakt. De gedurige geestelijke en lichamelijke mishandelingen, die mijn minder ontwikkelde kameraden, meest boerenzonen, daar opliepen, vanwege de beestachtige onderofficieren en officieren brachten mij in een vertwijfelde stemming. Ik had

het plan opgevat eerst enige van deze mensenbeulen en dan mezelf neer te schieten.

Ten slotte deed ik het niet, doch vluchtte als deserteur naar Zwitserland en dan weer naar Frankrijk, naar Parijs.

Daar verdiende ik mijn brood als berichtgever der Duitse, Zwitserse en Oostenrijkse sociaaldemocratische bladen. Maar het gevoel en de overtuiging, dat ik vanuit het buitenland niet krachtdadig genoeg de vijand van alle cultuur, namelijk het Pruisische militarisme, kon bekampen, bracht mij tot een nieuw besluit. Ik schreef mijn levensherinneringen, die tegelijk mijn politiek testament zouden zijn en die gedurende de winter van 1913 als boek verschenen zijn.

Dan nam ik afscheid van gezel Jean Jaurès, de dappere voorvakker van de Franse sociaaldemocratie, en van mijn andere Parijse vrienden en ik reisde naar Duitsland terug, waar ik mij vrijwillig bij het krijgsgerecht aanmeldde. Daar zat ik gedurende negen volle maanden als militair gevangene in de vesting van Ulm aan de Donau.

Dat was de verschrikkelijkste tijd van mijn leven. 275 dagen en nachten zat ik altijd heel alleen in de kleine donkere cel! In de cellen naast en onder mij werden andere kameraden, die dag en nacht met zware ijzeren kettingen aan de muur geklonken waren, waanzinnig van de uitgestane pijnen. Ik werd niet gek, ik wilde het niet worden, want ik moest nog

eens de dag beleven, dat men dit ontzettend beest, het vervloekte militarisme, de tanden zou uitbreken.

Toen kwam de oorlog. Ik was weer in mijn regiment. Het vocht in Frankrijk en later voor Ieper. In de lente van 1915 kwam ik aan het front bij Beselare in het veldhospitaal Moorsele en dan naar het hospitaal Gent. Toen ik genezen was, werd ik niet meer goed voor de frontdienst bevonden. Ik werd benoemd tot secretaris van de opperste dokter, de etappendokter, die toen zijn burelen had in het Justitiepaleis en later verhuisde naar het huis van de zogenaamde "Champagnebaron" in de Veldstraat nummer 54.

Op de 11^e juli 1916 richtten wij met een groep vastberaden, democratische en socialistische vrienden, in een geheime vergadering te Melle bij Gent, de geheime "Gentse soldatenbond" in, die spoedig in alle troepengedeelten van Vlaanderen vertrouwenslieden had. Ik werd tot eerste voorzitter van de bond gekozen. Ons hoofddoel was het bestrijden van het Ludendorffse leugensysteem en het afdwingen van een vrede door overeenkomst. Door geheime strooibiljetten, die wij 's nachts in een Gentse drukkerij opstelden en vermenigvuldigden en in het geheim door onze vertrouwenslieden bij alle troepengedeelten lieten verspreiden, leerden wij onze kameraden de echte feiten kennen en toonden hen aan de hand van onweerlegbare werkelijkheden, dat wij door onze militaristen en de waanzinnige keizer niet voor de verdediging van onze vaderlandse bodem maar voor het veroveren van vreemde

gebieden en onderdrukking van vredelievende volkeren, naar de oorlog gezonden waren.

In de lente van 1917 bezaten wij reeds een goed georganiseerde inlichtingendienst. Flinke en wilskrachtige kameraden, die op ons bevel het front verlieten ontvingen van onze centrale, die voor de ogen der hoge en hoogste officieren in de bekende patisserie van Louis Bresou in de Mageleinstraat zitting hield, vrijkaarten en andere militaire passen, zodat ze zonder gevaar naar het vaderland of naar de andere Duitse fronten in Frankrijk, Rusland of Roemenië konden reizen en daar voor onze zaak propaganda maken. Geen enkele speurhond van de beruchte criminaalcommissaris dr. Dirr kon aan de dag brengen, wat er onder de ogen van de generaals en kolonels in de patisserie Bresou, onder het onschuldig drinken van de koffie en het eten van koekjes, tegen het Duitse militarisme in het werk gesteld werd. Ook de Belgen vermoedden niets. Anders hadden zij het niet laten gebeuren, dat na de wapenstilstand deze patisserie door het gepeupel uitgeplunderd en aan stukken geslagen werd. In deze patisserie was het, dat de moedige kameraden het Pruisische militarisme langzaam maar zeker ondermijnden, zodat het op 10 november 1918 daar nog stond als een reus op lemen voeten, waaraan het bezielende fluidum van de onderworpen massa ontbrak, en de reus ineenzakte!...

In deze patisserie zijn gedurende de oorlog ook alle documenten en berichten gewetensvol verzameld, die door

mij gebruikt werden voor het uitgeven van het "Etappenleven te Gent".

De 10^e november 1918, toen de rode vanen der revolutie te Brussel en te Antwerpen door de kameraden van de Gentse bond te voorschijn gehaald werden, nam ik mijn laatste documenten uit de Mageleinstraat mee en marcheerde in de nacht van de 11^e november in de richting van Antwerpen.

Bloedrood lichtte de nachtelijke hemel met de weerschijn van de verwoede brand. Nog donderden de kanonnen, die België moesten bevrijden. Wij werden echter naar het vaderland geroepen, om daar de vanen der nieuwe vrijheid te verdedigen.

De droom van deze vrijheid was slechts kort. Noskes verraad heeft ons alle vruchten der Duitse revolutie afgenomen. We zijn bedrogen. Hij is de vader van het nieuwe Duitse militarisme, wiens geheime moordenaarsbende sedert de revolutie alle werkelijk republikeins gezinde en socialistische Duitsers de ene na de andere laf vermoordt en nieuwe oorlogen voorbereidt.

Nu moeten we opnieuw kampen en deze strijd zal zwaar zijn, want het Pruisisch militarisme, dat geen gelegenheid meer heeft Belgische, Franse, of Russische burgers te slachten, koelt nu zijn wraak op de eigen Duitse landgenoten.

Wie voor de republiek in Duitsland kampt, die valt vandaag of morgen onder het mes of onder de kogels van een laffe nationalistische sluipmoordenaar.

Maar wij republikeinen zullen verder strijden om Duitsland en de hele wereld te bewaren voor nieuw en vreselijk onheil. Dat doel is edel, en het is de moeite waard zijn leven daarvoor te offeren.

Gij echter, lieve Gentse vrienden, wees gegroet en ik verzoek u, onze zware kamp te begrijpen!

Weg met het militarisme en het chauvinisme! Leve de vrijheid en de volksverbroedering.

Berlijn-Charlottenburg, de 1^e september 1921.

Heinrich Wandt.